

Список використаних джерел

1. Інституційне забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку території: зарубіжний та український досвід // С. Слава, П. Сегварі, Р. Моркунайте. – К.: «К.І.С.», 2008. – 112 с. – Парал. тит. арк. англ.
2. Рейтинг глобальної конкурентоспособності 2014–2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index...>
3. Фонд ефективне управління. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://competitiveukraine.org.ua/ua/indexes/regions> [in Ukrainian].
4. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://competitiveukraine.org.ua/uploadfiles/ckfinder/files/reports/2013/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf
5. Статистичний збірник «Регіони України». Частина II. – К.: «Державна служба статистики України», 2014. – 733 с.
6. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 році». – К.: «Державна служба статистики України», 2014. – 314 с.
- investment and innovation development areas: foreign and Ukrainian experience]. Kyiv.: «K.I.S.». [in Ukrainian].
2. Reitynh hlobalnoi konkurentosposobnosti 2014–2015. [Global Competitiveness rating 2014–2015]. gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index... Retrived from <http://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index...> [in Russian].
3. Fond efektyvne upravliannia. [Foundation for Effective Governance]. competitiveukraine.org.ua/ Retrived from <http://competitiveukraine.org.ua/ua/indexes/regions> [in Ukrainian].
4. Zvit pro konkurentospromozhnist rehioniv Ukrainy 2013. (2014). [Ukrainian National Competitiveness Report 2013]. competitiveukraine.org.ua/ Retrived from http://competitiveukraine.org.ua/uploadfiles/ckfinder/files/reports/2013/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf [in Ukrainian].
5. Statystychnyi zbirnyk «Rehiony Ukrainy 2014». Chastyna II. (2014). [Statistical publication "Regions of Ukraine". Part II.]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy . [in Ukrainian].
6. Statystychnyi zbirnyk «Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2013 rotsi». (2014). [Statistical publication "Science and Innovation in Ukraine in 2013."]. Kyiv:Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].

References

1. S. Slava, P. Sehari, R. Morkunaite. (2008) *Institutsiine zabezpechennia investytsiino-innovatsiinoho rozvytku terytorii: zarubizhnyi ta ukraïnskyi dosvid* [Institutional support for

ДК 351.82

А. Прокопюк

кандидат економічних наук,
ректор,
Вища Економічна Школа в Бялимстоку, Польща

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ МОДЕЛІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Робота продовжує дискусію про пошук нової моделі регіонального розвитку в Україні. Представлені принципи формування нової моделі регіонального розвитку на основі структурних трансформацій. У роботі робиться висновок про розмивання принципів солідарності та субсидіарності в регіональній політиці; пропонується побудова двоїстої регіональної доктрини, заснованої на поєднанні концепцій вирівнювання розвитку регіонів і розвитку «полюсів зростання»; обґрунтовується необхідність реформування політичної моделі як умови ефективності політики регіонального розвитку. На сучасному етапі розвитку економіки України залишаються нерозв'язаними та дискусійними цілий ряд питань, пов'язаних із формуванням структурної політики. Серед них: алгоритм формування та проблеми реалізації, роль держави у регулюванні структурних адаптацій, поєднання стабілізаційних заходів та структурної політики для підвищення потенціалу економічного зростання.

Ключові слова: принципи, просторова економіка, регіональна політика, структурна політика, диспропорційність економіки, економічне зростання.

Prokopiuk A. PRINCIPLES OF FORMATION OF NEW MODEL OF REGIONAL DEVELOPMENT THROUGH STRUCTURAL TRANSFORMATION

The paper continues the debate about finding a new model of regional development in Ukraine. The principles of formation of a new model of regional development based on structural transformation. The paper concludes that the erosion of the principles of solidarity and subsidiarity in regional policy, proposes the construction of a dual regional doctrine, based on a combination of balancing regional development and the development of "growth poles", the necessity of reforming the political model as a condition of the effectiveness of regional development policies. On the modern stage of development of the Ukrainian economy to stand over and debatable are number of the questions related to the structural policy formation. Among them is: an algorithm of forming and its realization problem, role of the state in adjusting of the structural adaptations, incorporation of the setting measures and structural policy for the increase of the economy growth potential.

Keywords: principles, spatial economics, regional policy, structural policy, economic disparity, economic growth.

Необхідність вдосконалення політики регіонального розвитку в Україні обумовлена необхідністю формування нової моделі зростання. Вичерпання старої моделі пояснюється серед іншого досягненням межі підвищення ролі держави як джерела цієї стабільності (зокрема, у формі зростання бюджетних доходів і витрат), межі розширення доступу державних, квазідержавних і приватних фірм до міжнародного ринку капіталу, вичерпанням можливості підтримки неефективних підприємств для запобігання соціальної дестабілізації тощо. Зазначене доводить необхідність вироблення нової моделі регіонального розвитку, яка базується на удосконаленні структури регіональних соціально-економічних систем у різних вимірах. Така модель має враховувати найкращі зразки світового досвіду у реалізації регіональної структурної політики з позиції досягнення оптимальних результатів.

Актуальність науково-практичної розробки проблем регулювання структурних диспропорцій в економіці регіонів України засвідчують численні гострі дискусії навколо них. Ґрунтовне дослідження різних аспектів цієї тематики здійснюють у своїх працях відомі українські вчені: О.М. Алімов, Ю.С. Архангельський, Ю.М. Бажал, Л.К. Безчасний, П.П. Борщевський, А.С. Гальчинський, В.М. Гесць, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, С.І. Дорогунцов, П.С. Єщенко, Б.Є. Кваснюк, В.Е. Коломойцев, В.І. Кононенко, І.І. Лукінов, В.І. Ляшенко, А.Ф. Мельник, І.Р. Михасюк, Л.Г. Чернюк, А.А. Чухно, І.С. Ястремський та інші.

До засадничих елементів вироблення нової моделі регулювання регіонального розвитку відносяться принципи, на яких будується така модель. Розглянемо їх докладніше.

Принцип солідарності (передбачає надання допомоги більш багатими регіонами біднішим). Реалізація даного принципу спрямована на досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, подолання диференціації рівня їх розвитку, посилення внутрішньої зв'язаності країни, підвищенні її конкурентоспроможності за рахунок більшої внутрішньої мобільності факторів і інших переваг збалансованого розвитку. Принцип солідарності в Україні реалізується через міжбюджетні відносини, передбачає концентрацію доходів у державному бюджеті і вибудовування механізму трансфертів. В силу недосконалості сучасної моделі міжбюджетних відносин в Україні збалансований розвиток виявляється важкодосяжним орієнтиром, масштаби регіональної нерівності можуть зберігатися або навіть зростати, істотно ослабленими виявляються стимули для пошуку внутрішніх резервів зростання як регіонів-реципієнтів, так і регіонів-донорів.

Така модель вигідна в більшій мірі центру і тісно пов'язаним з нею представникам регіональних еліт. Вона тяжіє до інформаційної закритості, в її умовах виявляється складно сформулювати прийнятну систему оцінки ефективності роботи органів управління. Дана модель не когерентна демократичному устрою суспільства, бо залишає мало простору для політичної конкуренції, закріплює судження про ефективність

роботи органів управління регіону за центральною владою, позбавляє виборців права на істотну інформацію, розмиває поняття міри компетенції та відповідальності виконавчого органу.

Інша модель може будуватися на основі більшої автономності бюджетів регіонів, однак вона повинна враховувати вихідну нерівність економічного потенціалу та бюджетної забезпеченості регіонів, потребу врегулювання питання фінансування в регіонах сфер, що мають статус державних повноважень. Принцип солідарності тут може бути забезпечений за рахунок механізмів формування цільових трансфертних фондів з більш чітким визначенням цілей витрачання таких фондів, прозорими процедурами отримання регіонами зовнішньої допомоги, вибудовуванням механізмів бюджетної відповідальності органів управління регіонів. У цілому така модель більш приваблива, транспарентна, містить менше зон корупційного ризику.

Принцип субсидіарності. Передбачає, що управління здійснюється на можливо низькому рівні, тобто владні повноваження делегуються на той рівень управління, на якому вони можуть бути виконані найбільш ефективним чином.

Принцип субсидіарності розвиває принцип федералізму, а його реалізація веде до децентралізації влади і управління, визначає максимальне врахування інтересів місцевих громад. Серед способів, за допомогою яких досягається дотримання принципу субсидіарності в регіональній політиці, особливе місце займає розвиток інституту місцевого самоврядування.

Принцип субсидіарності визначає необхідність наділення повноваженнями як місцевих громад, так і регіональний рівень державного управління. Тут виникає безліч проблем, пов'язаних як з ефективністю державного управління на тому чи іншому рівні, так і зі збереженням політичної єдності країни. Надмірна самостійність при ослабленні центральної влади в Україні в умовах глибокої соціально-економічної кризи 1990-х рр. породили безліч проблем як економічного, так і політичного характеру. Подальша політика вибудовування владної вертикалі дозволила подолати ці проблеми, але одночасно породила інші - втрату ефективності регіонального управління, надмірну концентрацію ресурсів на центральному рівні, формування невиправданої патерналістської моделі фінансування регіонального розвитку.

У сформованій моделі державного управління в Україні регіональні органи влади змушені дивитися на регіон очима центру, маніпулювати регіональною статистикою, що зумовлено тим фактом, що інструментарій регіональної політики носить тотальний характер і не враховує особливостей розвитку кожного регіону зокрема. У свою чергу, регіональна влада в переважній більшості випадків залишається пасивним, безініціативним гравцем в компетентних для неї питаннях розвитку, прагне підігравати центру, розраховуючи на отримання трансфертів і мінімальне зовнішнє втручання в процеси функціонування регіону.

На протигагу українському досвіду в Європі регіони є активними суб'єктами політики Європейського Союзу, мають право самостійно діяти в переважній більшості сфер життєдіяльності. Зазначимо, що частково європейський досвід імплементований в українську практику, зокрема що стосується участі регіонів міжнародних зв'язках. Показовим прикладом реалізації принципу субсидіарності в регіональній політиці України та ЄС є формування так званих єврорегіонів - спільнот міжнародного транскордонного співробітництва європейських країн в галузі економіки, культури, освіти, транспорту, екології, функціонування яких здійснюється на основі перерозподілу влади між центральними урядами і даними спільнотами.

Принцип врахування інтересів місцевих громад. Ефективна регіональна політика включає елемент обов'язкового моніторингу стану місцевих еліт, інтересів місцевих громад і включення інтересів місцевих громад в процес вироблення та реалізації стратегічних рішень в регіоні. Активність просування інтересів місцевих громад створює основу для успішної реалізації заходів інвестиційної підтримки, підвищення ефективності розвитку інфраструктури.

Принцип узгодженості і синхронізації дій усіх рівнів влади і управління. Даний принцип передбачає вибудовування державних пріоритетів розвитку країни, підготовку регіональних стратегій розвитку з урахуванням державних пріоритетів, розробку стратегій розвитку окремих громад, що враховують як загальнонаціональні пріоритети, так і стратегічні напрямки розвитку регіонів. Також даний принцип охоплює такий елемент, як вибудовування міцних горизонтальних – міжрегіональних та міжмуніципальних зв'язків, протекцію розвитку кооперації регіонів і локальних територій.

Доктрини політики регіонального розвитку складаються під впливом теоретико-економічних парадигм або сильного політичного вектора. Найчастіше робляться спроби підкріпити політичну доктрину економічною, рідше відбувається зворотний процес, проте вдалий синтез політики і теорії трапляється дуже не часто. Економічні доктрини часто формулюються так, що підкреслюють явну проблему і (або) позначають домінуючий спосіб їх вирішення. Так, доктрина вирівнювання регіонів акцентує увагу на їх нерівномірному розвитку та диференціації рівня розвитку.

Доктрина регіонів-«локомотивів зростання» привертає увагу до проблеми формування умов для створення конкурентних переваг територій, що дозволяють концентрувати ресурси і домагатися підвищення ефективності економічної діяльності на таких територіях. Чи виправдані спроби обмежитися монодоктриною для українських реалій регіонального розвитку?

Доктрина вирівнювання рівня регіонального розвитку. Усунення диференціації рівня розвитку регіонів, підтримка бідних територій - одна з найбільш поширених концепцій регіональної

політики. Вона базується на безлічі аргументів, що зводяться до того, що різношвидкісний розвиток регіонів веде до фрагментації економічного простору, тягне посилення соціальної нерівності і, в кінцевому рахунку, стримує зростання.

У Україні доктрина вирівнювання була провідною у регулювання регіонального розвитку впродовж останніх десятиліть. Але уряду так і не вдалося досягти ослаблення тенденції збільшення диференціації рівня розвитку українських регіонів. Зокрема, впродовж останнього десятиліття мало місце:

- посилення міжрегіональної асиметрії впродовж 2004-2013 рр. за показниками: ВРП на 1 особу, середня заробітна плата в регіонах, фінансовий результат суб'єктів господарювання регіону та обсяг виробленої промислової продукції в регіоні (в розрахунку на 1 зайнятого) тощо;

- розширення ареалів депресивності. Так, у 2006 р. ВРП на 1 особу у 5 регіонах (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська та Полтавська області) перевищував середній показник по країні, проте вже у 2013 р. таких лідерів залишилось 4 – Полтавська область показала нижчий за середній результат (рис.1). До категорії депресивних регіонів за критерієм середнього обсягу ВРП на одну особу в 2013 р. слід віднести: Чернівецьку, Тернопільську, Закарпатську, Рівненську, Херсонську, Хмельницьку області (ВРП на 1 особу менше 60% від середнього рівня). Ще 9 регіонів потрапили в діапазон 60-75% по відношенню до середньо українського рівня цього показника в розрахунку на 1 особу. Таким чином, більша частина українських регіонів (15 із 25) відноситься до групи відсталих регіонів (ВРП на 1 особу менше 75% щодо середнього у державі рівня).

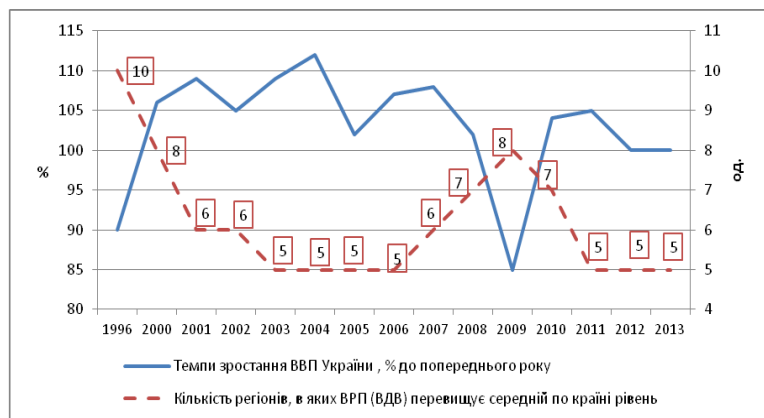

Рис. 1. Зв'язок річних темпів зростання ВВП України та кількості регіонів з обсягом ВДВ на одну особу, який перевищує середнє в Україні значення за 1996-2013 рр.*

*розрахунки автора на основі інформації Державної служби статистики України

У чому причини неспроможності проведеної політики вирівнювання? Підтримка слабших регіонів відбувається за рахунок більш сильних. Це може мати негативні ефекти, пов'язані з ослабленням стимулів обох категорій регіонів (слабкі втрачають стимул до докладання зусиль до забезпечення власного

розвитку, так як зникають до підтримки зверху, сильні втрачають такі стимули, оскільки не отримують можливості впливати на рішення щодо використання створених ними додаткових доходів, які вилучаються урядом). Крім того, як правило, підтримка слабких регіонів відбувається через трансфертний канал, що, крім негативних зовнішніх ефектів, підкреслених вище, результатом має лише короткостроковий позитивний вплив на попит. Ефективність бюджетного вирівнювання з погляду довгострокового впливу на економічне зростання є низькою.

На наш погляд, політика вирівнювання в першу чергу повинна базуватися на формуванні стимулів до власного розвитку регіонів, створення довгострокових ефектів на стороні пропозиції. Ефективними елементами такої політики можуть бути заходи, що сприяють позитивним структурним змінам в регіонах, що зміщують профіль їх спеціалізації в бік більш конкурентоспроможних напрямків економічної діяльності, спрямовані на формування гнучкого ринку праці тощо. Для проведення політики вирівнювання необхідні чітко визначені пріоритети, добре підібрані інструменти, налагоджені механізми взаємодії центру і регіонів, прозора процедура отримання слабкими регіонами допомоги зверху, ясні критерії відбору проектів і програм для їх включення до переліку програм, які фінансуються з центру.

Доктрина «сфокусованого» розвитку. Доктрина заснована на тих фактах, що країни, що показували в останні 40 років стабільно високі темпи економічного зростання, досягали їх при одночасному посиленні міжрегіональної диференціації – найвищий ріст відзначався в окремих локалізованих територіях – мегаполісах, агломераціях, компактних інфраструктурно насичених регіонах. В основі цього зростання в кожному випадку лежали свої географічні, природні, історичні, економічні та інституційні причини, що зумовлюють безперервний інтенсивний приплив факторів і відкривають можливість для інновацій і зростання підприємницької активності. До «полісів зростання» відносять Ломбардію, Паризький район, Лімбург і провінцію Льеж у Бельгії, агломерації Мадрида і Барселони, райони Канто (включає сім префектур, в т.ч. Токію, Канагава, Гумма, Ібаракі), Кінкі (також включає сім префектур, в т.ч. Міе, Сіга, Кіото, Осака) та ін. «Поліси зростання» отримують потужну політичну підтримку, що дозволяє їм притягувати ресурси за рахунок своїх конкурентних переваг. Проведена політика припускає полегшений по відношенню до них фіскальний режим, а щодо їх резидентів проводяться стимулюючі заходи (податкове стимулювання, ослаблення адміністративного впливу на бізнес, інвестиції в інфраструктуру тощо).

Серед складнощів реалізації доктрини «сфокусованого» розвитку відзначимо те, що є вкрай актуальним для України. Зростання окремих, розташованих усередині країни територій відчуває серйозні обмеження з боку фактора інфраструктурної пов'язаності. Достатні інфраструктурні потужності повинні створюватися в тому числі в тих регіонах, які

не відносяться до переліку розвинених. Наприклад, неможливо повноцінно задіяти ресурси транспортно-логістичного комплексу трансєвропейських коридорів без підвищення пропускної спроможності прикордонної інфраструктури західного прикордоння. Це ставить перед урядом завдання спрямування в регіон централізованих ресурсів при одночасному створенні відповідних умов для припливу приватного капіталу з тим, щоб розширити інфраструктурні потужності регіону. Таким чином, модель «полісів зростання» вимагає витрат (інвестиційних, адміністративних) на реалізацію безлічі програм і проектів та пов'язана з певними ризиками, пов'язаними з помилками стратегічного вибору, провалами механізмів управління і т.д.

В Україні доктрина була визнана в якості офіційної із прийняттям Стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року [6]. При цьому держава не відмовилося від реалізації заходів з вирівнювання міжрегіональних відмінностей в економічному розвитку. На наш погляд, формування стійких тенденцій соціально-економічного розвитку України як унітарної держави вимагає непротивлення обидвох розглянутих концепцій в якості монодоктрин, а їх узгоджена реалізація.

Розглянуті доктрини не вичерпують можливих або емпірично виявлених випадків. Так, в період планового господарства в СРСР була розвинена концепція економічного районування, заснована на ідеї регіональної спеціалізації і спирається на механізм створення в регіонах територіально-виробничих комплексів. Ще одну доктрину можна визначити як переформатування просторів і створення субрегіонів (макрорегіонів), генеруючих суперадитивний ефект за рахунок більш повної пов'язаності ринків, схожості впливу факторів та ін. Загальновідома доктрина сталого розвитку, що передбачає вироблення політики, що фокусується на проблемі несприятливого антропогенного впливу і встановлює першорядність екологічного фактора. Нарешті, перспективною є доктрина політики регіонального розвитку, яку можна було б побудувати на основі концепції соціального капіталу.

Сучасна практика реалізації регіональної політики в Україні не вирізняється послідовністю у визначенні та досягненні своїх цілей, характеризується недосконалістю застосування інструментів, має інші недоліки. Одним з їх пояснень є конфлікт цілей, які ставляться перед урядом - забезпечити умови довгострокового зростання (через структурні реформи, розкриття інноваційного потенціалу економіки тощо) і скоротити розрив рівня розвитку регіонів. Чи можливе їх одночасне досягнення?

Для України відмова від моделі монодоктрин і вибудовування моделі двоїстої доктрини цілком виправдані. Як узгоджуються монодоктрини? Мегаполіси і агломерації, території, визначені як «поліси зростання», як свідчить безліч емпіричних і теоретичних робіт, дійсно є драйверами зростання в сучасному світі. Треба визнати, що виникаючий при цьому процес стягання ресурсів у ці центри негативно позначається на розвитку інших територій. Для низки країн з певною просторовою структурою це не

продукує гострих проблем. Для України з її надмірними територіальними диспропорціями – серйозна загроза, яка формує низку проблем, чи не найвагомішою з яких є знелюднення окремих територій та перетворення їх у депресивні. І в низці місць проживання процес неминучий. Але тотальним для економічно слабких регіонів він ніколи не стане. Міграційний відтік має свої об'єктивні межі, і вони не зводяться до повного обезлюднення.

Разом з тим, якщо розвиток агломерацій і «полюсів зростання» виявиться успішним, це створює основу для того, щоб розгорнути процес перерозподілу ресурсів у зворотний бік – у бік неагломерованих територій. Така покровока стратегія – спочатку отримати максимальний ефект від зосередження ресурсів у агломераціях, а потім створені ресурси (нехай, переважно, матеріальні) розвернути у сторону інших територій, сформувавши в них якісну інфраструктуру, підвищивши умови життя, створивши умови для демографічного відновлення, - дуже приваблива для України. Її практична реалізація вимагає серйозного довгострокового стратегічного планування, наступності політики, низки інших умов.

Однак, серед напрямків реформ, орієнтованих на запуск нової моделі зростання в Україні високе значення має компонента реформ політичної системи та системи державного управління, пошук моделі, що дозволяє відновити довіру до політичних інститутів, зміцнити авторитет інститутів громадянського суспільства та місцевого самоврядування, що дозволить проводити більш ефективну політику розвитку регіонів.

Список використаних джерел

1. Гець В.М. Либерально-демократические основы: курс на модернизацию Украины / В.М. Гець // Экономика Украины. – 2010. – № 3. – С. 4-20.
2. Гриценко А. Методологічні основи модернізації України / А. Гриценко // Економіка України. – 2011. – № 2. – С. 4-12.
3. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» № 2850-IV від 08.09.2005 р. // Офіційний вісник України. – 2005. – Ст. 2529.
4. Ляшенко В.И. Регулирование развития экономических систем: теория, режимы, институты: монография / В.И. Ляшенко. – Донецк: ДонНТУ, 2006. – 668 с.
5. Модернізація України – наш стратегічний вибір. Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: НІСД, 2011. – 410 с.
6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-n>
7. Региональная политика стран ЕС / Центр европейских исследований ИМЭМО РАН; отв. ред. А.В. Кузнецов. – М.: ИМЭМО РАН, 2009. – 230 с.

8. Стратегия развития Украины «Украина-2020: стратегия национальной модернизации» (проект) [Электронный ресурс] / Министерство экономики Украины, 2010. – Режим доступа: <http://www.radakmu.org.ua/file/strategy%202020.doc>

9. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / [Гець В.М., Шинкарук Л.В., Арт'юмова Т.І. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук Л.В.Шинкарук ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 696 с.

10. Шинкарук Л. В. Прогнозні оцінки розвитку національної економіки в умовах створення ЗВТ з ЄС / Л. В. Шинкарук, І. В. Барановська, О. А. Герасимова // Економіка і прогнозування. – 2013. – № 3. – С. 38–58. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econprog_2013_3_5.pdf.

References

1. Heets V.M. (2010) *Lyberal'no-demokratycheskye osnovy: kurs na modernyzatsyyu Ukrainy* [Liberal-democratic Basics: a course on modernization of Ukraine]. *Ekonomyka Ukrainy*, 3, p. 4-20. [in Ukrainian].
2. Hrytsenko A. (2011) *Metodolohichni osnovy modernizatsiyi Ukrainy* [Methodological bases modernization of Ukraine] *Ekonomika Ukrainy*, 2, p. 4-12. [in Ukrainian].
3. *Zakon Ukrainy* (2005) «Pro stymulyuvannya rozvytku rehioniv» [On stimulating regional development]. *Ofitsiyyny visnyk Ukrainy*, P. 2529. [in Ukrainian].
4. Lyashenko V.Y. (2006) *Rehulyrovanye razvytyya ekonomycheskykh system: teoriya, rezhymy, ynstytuty: monohrafiya* [Regulation of development of economic systems: theory, regimes, institutions]. *Donetsk: DonNTU*, p. 668. [in Ukrainian].
5. *Modernizatsiya Ukrainy – nash stratehichnyy vybir* [Modernization of Ukraine - our strategic choice]. Kyiv: *Shchorichne Poslannya Prezidenta Ukrainy do Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. NISD, p. 410. [in Ukrainian].
6. *Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi stratehiyi rehional'noho rozvytku na period do 2020 roku: Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 6 serpnia 2014 r. # 385*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p> [in Ukrainian].
7. Kuznetsov A. V. (red.) *Rehional'naya polityka stran ES* [The regional politics of the EU countries]. *Tsentr evropeyskykh yssledovanyu YMAMO RAN*; M.: YMAMO RAN, p. 230.
8. *Stratehiya razvytyya Ukrainy «Ukrayna-2020: stratehiya natsyonal'noy modernyzatsyyu» (proekt)* [Strategy of development of Ukraine "Ukraine-2020: Strategy natsyonal'noy modernization"]. Kyiv: *Mynysterstvo ekonomyky Ukrainy*. Retrieved from <http://www.radakmu.org.ua/file/strategy%202020.doc> [in Ukrainian].
9. *Heyets' V.M., Art'omova T.I. ta in. & Shynkaruk L.V.(red.) (2011) Strukturni zminy ta ekonomichnyy rozvytok Ukrainy* [Structural change and economic development of Ukraine]. Kyiv: *NAN Ukrainy, In-t ekon. ta prohnozuv*, p. 696. [in Ukrainian].
10. *Shynkaruk L. V., Baranov'ska I. V., Herasimova O. A. (2003) Prohnozni otsinky rozvytku natsional'noyi ekonomiky v umovakh stvorennia ZVT z YeS* [The predicted values of the national economy in the FTA & EU]. *Ekonomika i prohnozuvannya*, 3, 38–58. – Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econprog_2013_3_5.pdf. [in Ukrainian].